

ФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ТОРГІВЛІ НА ГЛОБАЛЬНИХ РИНКАХ

FORMATION OF A METHODOLOGICAL APPROACH TO DETERMINING THE DEVELOPMENT OF DIGITAL TRADE IN GLOBAL MARKETS

В роботі проведено формування методологічного підходу до визначення розвитку цифрової торгівлі на глобальних ринках з урахуванням регуляторної конкуренції та створення ланцюжка доданої вартості. В роботі розкрито теоретичне підґрунтя цифрової торгівлі шляхом визначення таких дефініцій як «цифровізація», «торгівля», «цифрова економіка», «електронна торгівля». На основі аналізу наведених визначень автором зроблено спробу надати власне визначення поняття «цифрова торгівля», наукова новизна якого полягає у врахуванні мети та кінцевого результату. Мета роботи полягає у формуванні методологічного підходу до визначення розвитку цифрової торгівлі на глобальних ринках. В основу методології цифрової торгівлі покладено процес цифрової торгівлі на глобальних ринках, який включає виробництво, розподіл, маркетинг, продаж, доставка товарів та послуг через електронні канали.

Ключові слова: *діджиталізація, глобалізація, цифрова економіка, торгівля, регуляторна конкуренція, ланцюжок доданої вартості.*

In the work, the formation of a methodological approach to determining the development of digital trade in global markets, taking into account regulatory competition and the creation of a chain of added value, was carried out. The paper reveals the theoretical basis of digital trade by defining such definitions as "digitalization", "trade", "digital economy", "electronic trade". Based on the analysis of the given definitions, the author made an attempt to provide his own definition of the concept of "digital trade", the scientific novelty of which consists in taking into account the purpose and key features. In the context of profound changes in the speed and form of economic development caused by the technological and industrial revolution, in particular the progress of digital information technologies such as the Internet, big data and artificial intelligence, the digital economy has emerged and is gradually becoming the main component of the national economy of each country. The purpose of the work is to form a methodological approach to determining the development of digital trade in global markets. Digital trade methodology is based on the process of digital trade in global markets, which includes production, distribution, marketing, sale, delivery of goods and services through electronic channels. Digital infrastructure, human capital, science, technology and innovation capacity have a significant impact on countries' digital trade, with the level of NTI being the most important influence. In addition, the heterogeneity analysis shows that human capital and NTI potential are more sensitive to the digital trade of middle-income countries than to the effects of high-income countries, and the contribution of population in middle-income countries is more pronounced. Based on the analysis of numerous examples of electronic trading platforms, platforms, many components of the landscape of the digital trade ecosystem, it is possible to distinguish broad functional groups related to digital goods and services, ideas about which are formed in different contexts and even at different stages of the development of trade relations.

Key words: *digitization, globalization, digital economy, trade, regulatory competition, value added chain.*

УДК 339

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.3-12>

Шевченко І.О.¹

к.е.н., доцент,
докторант кафедри
міжнародної економіки,
Навчально-науковий інститут
міжнародних відносин
імені Б.Д. Гаврилишина,
Західноукраїнський національний
університет

Shevchenko Iryna

B. D. Havrylyshyn Education and Research
Institute of International Relations
Western Ukrainian National University

Постановка проблеми. Останніми роками цифрова торгівля на глобальних ринках є актуальним питанням, що забезпечує сталий розвиток. Торгівля цифровими послугами стрімко розвивається, особливо під час пандемій. Однак темпи зростання та масштаби відрізняються в різних регіонах і країнах. Розвиток цифрових послуг у розвинутих країнах далеко попереду, тоді як у країнах із економікою, що розвивається, як-от Китай та Індія, він розвивається з високою швидкістю.. Щоб сприяти зростанню та подолати розрив у цифровій торгівлі потрібно звертати увагу на досвід розвинутих країн шляхом впровадження та співпраці. Водночас незбалансований розвиток цифрової торгівлі між різними країнами ще більше посилить дисбаланс у світовому економічному розвитку, сприяючи виникненню цифрового розриву. Оскільки цифрова торгівля процвітає, дані

стали основним і стратегічним фактором виробництва в економічній діяльності, активізувався торговий обмін елементами, вмістом і послугами у формі даних, такими як цифрові розваги, та блокчейн-сервіси. Крім того, дані самі по собі можуть бути предметом торгівлі як активом і створювати засоби, за допомогою яких організуються глобальні ланцюжки доданої вартості та надається торгівля послугами, таким чином полегшуючи координацію глобальних ланцюжків доданої вартості та розширюючи міжнародний поділ праці від фізичного світу до цифрового. світу, об'єднуючи велику кількість підприємств і споживачів у всьому світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті глибоких змін у швидкості та формі економічного розвитку, викликаних технологічною та промисловою революцією, зокрема прогресом

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8188-3551>

цифрових інформаційних технологій, таких як Інтернет, великі дані та штучний інтелект, цифрова економіка виникла та поступово стають основною складовою національної економіки кожної країни. Саме тому багато праць на сьогодні присвячено цифровій економіці, таких як: Олешко Т. І., Касьянова Н. В., Смерічевський С. Ф. та ін. [9], Пищуліна О. [6], Дерлюк О., Швець Т. [3], Назарова Г. В., Руденко В. О. [5], Heath D., Micallef L. [19], Pratt M. K. [24], Krugman P. [21]

Pahwa A. [23]. В умовах сьогодення процес цифровізації нерозривно пов'язан із розвитком цифрової торгівлі, саме тому автором дослідження були проаналізовані праці таких вчених як: Маркевич К. [4], Ochs T., Riemann A. [22], Gartner Glossary [17], Reis J., Amorim M., Melão N., Cohen Y., Rodrigues M. [25], Rwanda F.-E.-S. [26], Juan J., Gonzalo G.-B. [20], Gupta M. S. [18]. Розкриваючи теоретичну складову дослідження автором було вивчено праці вчених, які стосуються електронної торгівлі, а саме: Гайдукова О. О. [2], Боковець В. В., Давидюк Л. П. [1], Bloomenthal A. [14], Zande J. V. [27], Zwass V. E. [28]. Враховуючи такі наукові здобутки вчених з міжнародним та вітчизняним досвідом, автором зроблено висновок, що на сьогодні недостатньо опрацьованими

вбачаються питання теоретичної наповненості теми дослідження та розвиток концептуальних засад розвитку цифрової торгівлі на глобальних ринках.

Формулювання цілей статті. Цифровізація не лише збільшила масштаби цифрової торгівлі, але й диверсифікувала торгові організації, про що свідчить збільшення кількості малих виробничих фірм. Мета роботи полягає у побудові концептуального підходу до визначення розвитку цифрової торгівлі на глобальних ринках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Хоча немає єдиного визнаного та загальноприйнятого визначення цифрової торгівлі, про неї говорять повсюдно. Щоб краще визначити та зрозуміти предмет цієї статті, ми проводимо різницю між поняттями, які широко використовуються, через вимір об'єктів торгівлі та способу торгівлі, щоб прояснити калібр цифрової торгівлі. Перш за все, необхідно з'ясувати що таке взагалі торгівля. Торгівля – це діяльність із купівлі-продажу або обміну товарами та/або послугами між людьми чи країнами [15].

Що стосується визначення цифрової торгівлі в контексті цифрової економіки, на думку автора, доцільним є розкрити поняття цифрової економіки (таблиця 1).

Таблиця 1

Сучасні визначення поняття «цифрова економіка»

Джерело	Визначення
Олешко Т. І., Касьянова Н. В., Смерічевський С. Ф. та ін. [9]	Цифрова економіка – діяльність по створенню, поширенню та використанню цифрових технологій і пов'язаних з ними продуктів і послуг.
Пищуліна О. [6]	Цифрова економіка- сектори економіки, засновані на інформаційних і комунікативних технологіях. Сьогодні розвиток інформатизації насамперед пов'язаний із впровадженням цифрових комунікаційних технологій і платформ, для яких Інтернет і мобільні пристрої є основою.
Дерлюк О., Швець Т. [3]	Цифрова економіка — це перехід усіх економічних галузей держави (наприклад, агро-сектору, медицини чи освіти) на діджитал-технології. Традиційно, під цифровою економікою розуміють виробництво, продаж та постачання продуктів через комп'ютерні мережі.
Назарова Г. В., Руденко В. О. [5]	Цифрова економіка – це система соціальних, культурних, економічних та технологічних відносин між державою, бізнесом та громадянами, що функціонує у глобальному інформаційному просторі, за допомогою широкого використання мережевих технологій, що генерує цифрові види та форми виробництва та просування до споживача продукції та послуг, що призводять до безперервних інноваційних змін методів управління та технологій з метою підвищення ефективності соціально-економічних процесів.
Heath D., Micallef L. [19]	Цифрова економіка – це економічна діяльність, яка є результатом мільярдів щоденних онлайн-з'єднань між людьми, підприємствами, пристроями, даними та процесами. Основою цифрової економіки є гіперзв'язок, що означає зростаючий взаємозв'язок людей, організацій і машин, що є результатом Інтернету, мобільних технологій та Інтернету речей.
Pratt M. K. [24]	Цифрова економіка — це всесвітня мережа економічної діяльності, комерційних операцій і професійних взаємодій, які забезпечуються інформаційно-комунікаційними технологіями.
Krugman P. [21]	Цифрова економіка стосується кожного сектора загальної економіки, який використовує інформаційно- комунікаційні технології (ІКТ). У міру того, як цифрова революція триває, ІКТ стають все більш і більш важливими для управління майже кожною сферою традиційної економіки, оскільки вони також забезпечують інновації.
Pahwa A. [23]	Цифрова економіка – це те, що ми отримуємо, коли традиційні методи та економічна діяльність оцифровуються або коли з'являються нові економічні види діяльності, які можливі лише завдяки Інтернету та цифровим технологіям.

Як видно, з таблиці 1, існує велика кількість поглядів на визначення поняття «цифрова економіка». Аналізуючі визначення, автором виокремлено підходи до визначення цієї дефініції, а саме діяльність, сектори економіки, перехід, система, економічна діяльність, всесвітня мережа, сектор загальної економіки. Сучасні джерела мають різні точки зору на визначення цього поняття, можна зробити висновок що існує теоретична плутанина. Тому для повного розкриття теми дослідження та детальнішого аналізу категоріально-понятійного апарату, авторами пропонується додатково розкрити поняття «цифровізація». Варто звернути увагу, що саме результатом розвитку процесу цифровізації є формування цифрової економіки та розвиток цифрової торгівлі. Цифровізація є важливою складовою розвитку цифрової торгівлі на глобальних ринках, а також передумовою успішної діяльності будь-якої галузі, важливою функцією ефективного управління й знаряддям контролю за раціональним і економічним використанням цифрових ресурсів.

Як видно, з таблиці 2, сучасні визначення поняття «цифровізація» є достатньо не однозначними та вчені-економісти по різному трактують дану дефініцію. Так, Uan Jung та Gonzalo Gómez-Bengoechea ототожнює цифровізацію з технологічною еволюцією, в той час як Кабінет міністрів України зазначає у нормативному акті,

що цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання. На думку, автора дослідження різні точки зору свідчать про теоретичну неузгодженість українського та закордонного досвіду.

Варто зазначити, що є умови коли спосіб торгівлі не є цифровим, незалежно від того, цифровий чи нецифровий об'єкт торгівлі, його можна класифікувати як традиційну торгівлю; і коли спосіб торгівлі є цифровим, а об'єкт торгівлі нецифровим, згідно з визначеннями ОЕСЕ та СОТ, це ближче до категорії електронної комерції, яка вважається частиною широкого спектру цифрової торгівлі. Крім того, з точки зору стадії розвитку та характеристик торгівлі вчені часто розглядають цифрову торгівлю як передову форму розвитку транскордонної електронної комерції. На відміну від транскордонної електронної комерції, цифрова торгівля, як правило, приділяє більше уваги поведінці споживачів і накопичує та застосовує великі дані на стороні споживача з точки зору великих даних, поєднуючи більше цифрових інструментів і засобів, які можуть активно відображати переваги споживачів. Тому автором в Таблиці 3 наведено сучасні визначення поняття «електронна торгівля» для розмежування з поняттям «цифрова торгівля»

Згідно аналізу визначень з таблиці 3, автором виокремлено наступні підходи до визначення поняття електронна торгівля, а саме транскордонна без паперова торгівля, господарська

Таблиця 2

Сучасні визначення поняття «цифровізація»

Джерело	Визначення
Маркевич К. [4]	Цифровізація – одна з визначальних тенденцій розвитку людської цивілізації, яка формує більш інклюзивне суспільство та кращі механізми управління, розширює доступ до охорони здоров'я, освіти та банківської справи, підвищує якість та охоплення державних послуг, розширює спосіб співпраці людей, а також дає змогу скористатися більшим розмаїттям товарів за нижчими цінами.
Кабінет міністрів України [8]	Цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної, громадської та особистої діяльності
Ochs T., Riemann A. [22]	Цифровізація – це інтеграція цифрових технологій у повсякденне життя суспільства шляхом оцифровки всього, що можна оцифрувати. Цифровізація означає комп'ютеризацію систем і робочих місць для більшої легкості та доступності"
Gartner Glossary [17]	Цифровізація – це використання цифрових технологій для зміни бізнес-моделі та надання нових можливостей для отримання прибутку та збільшення вартості; це процес переходу до цифрового бізнесу.
Reis J., Amorim M., Melão N., Cohen Y., Rodrigues M. [25]	Цифровізація є найбільш значущою поточною трансформацією сучасного суспільства та охоплює кілька сфер повсякденного життя, таких як: соціальна, економічна та організаційна сфери, щоб створювати та отримувати цінності.
Rwanda F.-E.-S. [26]	Цифровізація – це трансформація, яка впливає на всі аспекти повсякденного життя, гідну роботу, працевлаштування, бізнес, розвиток громад і економічний розвиток в цілому.
Juan J., Gonzalo G-B. [20]	Цифровізація є результатом технологічної еволюції. Цифровізація передбачає впровадження або розширення використання цифрових технологій організацією, галуззю чи країною. Цифровізація вважається способом покращення можливості пошуку, зберігання, аналізу та обміну інформацією та ресурсами між бізнес-організаціями.
Gupta M. S. [18]	Цифровізація передбачає оцифрування. Цифровізація підвищує продуктивність і ефективність, одночасно знижуючи витрати. Цифровізація покращує існуючий бізнес-процес або процеси, але не змінює і не трансформує їх. Тобто процес переходить від керованої людиною події або серії подій до керованого програмним забезпеченням.

Сучасні визначення поняття «електронна торгівля»

Джерело	Визначення
EU4Digital [13]	Електронна торгівля – це транскордонна безпаперова торгівля. Це всеосяжна тема, яка охоплює цикл імпорту-експорту товарів і послуг між країнами.
Закон України «Про електронну комерцію» [7]	Електронна торгівля - господарська діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-комунікаційних систем.
Гайдучова О. О. [2]	Під електронною торгівлею слід розуміти вид економічної та господарської діяльності, де об'єктом, над яким здійснюють дію є товарообмін, купівля-продаж товарів, а також обслуговування покупців та замовників різних видів послуг за допомогою всесвітньої мережі Інтернет, і, де по завершенню електронної дії, відбувається передача права користування або права власності речовим товаром або послугою покупцеві. Електронна торгівля як економічна категорія являє собою лише одну зі складових електронної комерції та вивчає здійснення покупок за допомогою комп'ютерних Інтернет-мереж.
Боковець В. В., Давидюк Л. П. [1]	Електронна торгівля може бути визначена як процес купівлі-продажу товарів та послуг, в якому весь цикл комерційної транзакції або її частина відбувається електронним способом.
Bloomenthal A. [14]	Електронна торгівля стосується компаній і окремих осіб, які купують і продають товари та послуги через Інтернет. Електронна торгівля працює в різних типах сегментів ринку і може здійснюватися на комп'ютерах, планшетах, смартфонах та інших розумних пристроях.
Zande J. V. [27]	Електронна торгівля визначається як купівля та продаж товарів або послуг через Інтернет, а також передача грошей і даних для завершення продажу. Це також відоме як електронна торгівля або інтернет-торгівля.
Zwass V. E. [28]	Електронна комерція - це підтримка відносин і здійснення ділових операцій, які включають продаж інформації, послуг і товарів за допомогою комп'ютерних телекомунікаційних мереж.
Eurostat Statistics Explained [16]	Електронну торгівлю загалом можна визначити як продаж або купівлю товарів чи послуг між підприємствами, домогосподарствами, окремими особами чи приватними організаціями за допомогою електронних транзакцій, що здійснюються через Інтернет або інші комп'ютерні мережі (онлайн-комунікації).

діяльність, вид економічної та господарської діяльності, процес, купівля та продаж та підтримка відносин.

Для розмежування окреслених дефініцій та подальшого нівелювання існуючих протиріч у категоріально-понятійному апараті, авторами пропонується наочно за допомогою використання теоретико-графових структур продемонструвати взаємозв'язок вищевизначених термінів з поняттям «цифрова торгівля» (рис. 1).

Як видно, з рис. 1, на думку автора в граф взаємозв'язку тезауруса поняття «цифрова торгівля» покладено такі дефініції, як: «цифровізація», «торгівля», «цифрова економіка», «електронна торгівля». Варто звернути увагу, що хоча електронну торгівлю часто ототожнюють з цифровою, проте електронна торгівля на думку автора вважається вузькою сферою цифрової торгівлі. Цифрова торгівля ширша за поняття електронна торгівля, оскільки включає не лише продаж через мережу Інтернет, а й взаємодії через інші інформаційно-комунікаційні, інформаційні та соціальні мережі, а також заснована на ширшому спектрі бізнес-моделей. Як впливає з рис. 1, поняття «цифрова торгівля» вужче за поняття «цифрова економіка». Досліджуючи граф взаємозв'язку тезауруса поняття «цифрова торгівля», варто підкреслити, що за своєю економічною природою є діалектичною єдністю якісної характеристики.

Тому доцільно запропонувати власне визначення, яке на думку авторів врахувало всі плюси та мінуси вищевизначених тлумачень, тому: цифрова торгівля – це процес здійснення фінансових операцій цифрового сектору економіки за допомогою цифрових технологій з метою задоволення потреб споживачів купувати товари та послуги або отримувати прибуток через інтерактивний досвід. Наведене визначення відрізняється від існуючих врахуванням мети та розширює поняття глобальної торгівлі враховуючи кінцевий результат.

Для побудови концептуального підходу до розвитку цифрової торгівлі на глобальних ринках автором дослідження пропонується розкрити основні індекси, які за це відповідають. До них варто віднести: індекс цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index – DESI); індекс цифрової еволюції (Digital Evolution Index – DEI); індекс прийняття цифровізації (Digital Adoption Index – DAI); індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ICT Development Index – IDI); глобальний інноваційний індекс (Global Innovation Index – GII); індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index – NRI); індекс цифровізації економіки (Boston Consulting Group – e-Intensity); індекс світової цифрової конкурентоспроможності (IMD World Digital Competitiveness Index – WDCI).

Як видно з рис. 2, в основу формування методологічного підходу цифрової торгівлі вико-

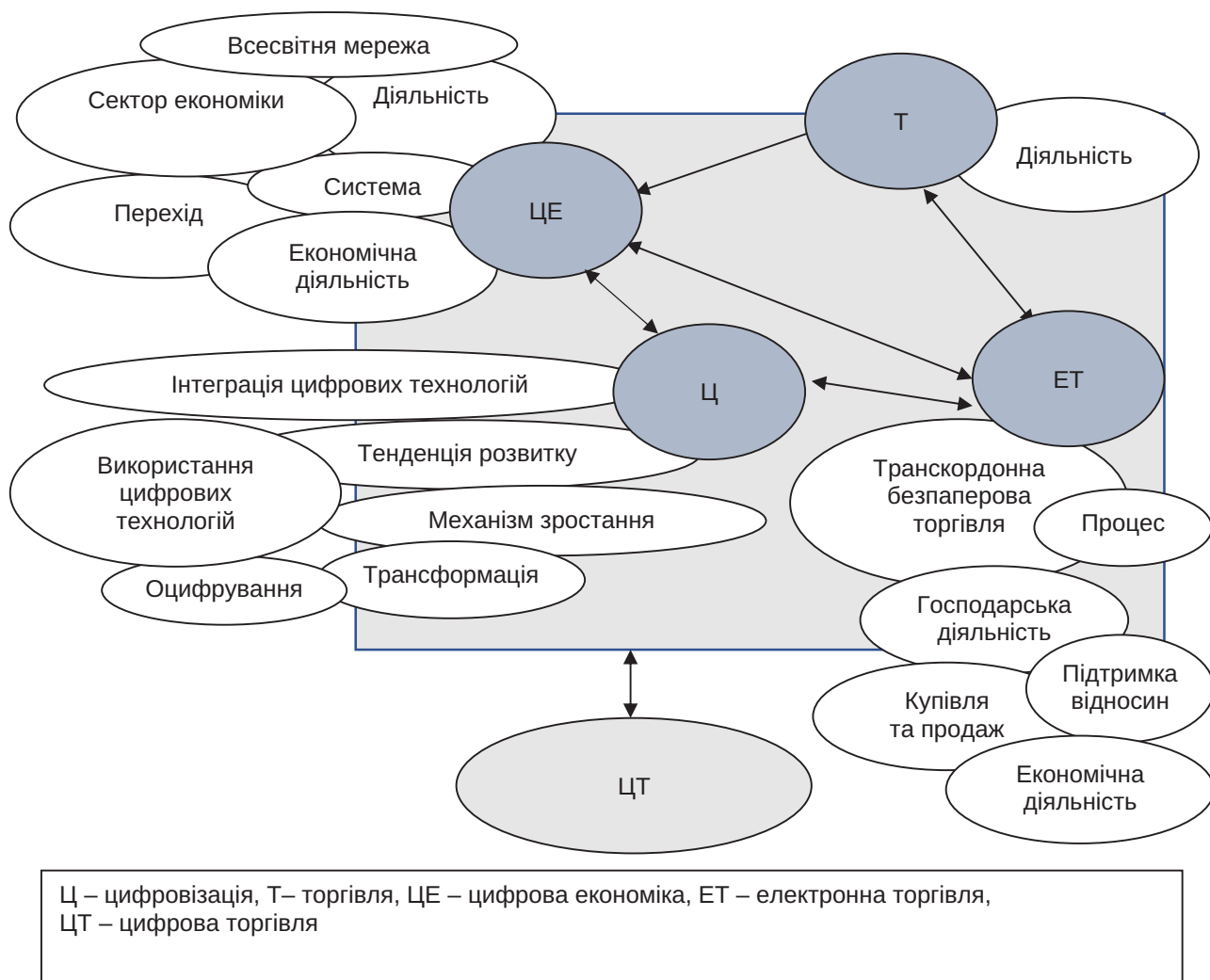

Рис. 1. Граф взаємозв'язку тезауруса поняття «цифрова торгівля»

ристовується поняття цифрової торгівлі та її процес, який полягає у наступному: виробництво, розподіл, маркетинг, продаж, доставка товарів та послуг через електронні канали. Цифрова інфраструктура; людський капітал; наука, технології та інноваційний потенціал мають значний вплив на цифрову торгівлю країн, причому рівень НТІ відіграє найважливіший вплив. Крім того, аналіз гетерогенності показує, що людський капітал і потенціал НТІ більш чутливі до цифрової торгівлі країн із середнім рівнем доходу, ніж до впливу країн із високим рівнем доходу, і внесок населення в країнах із середнім рівнем доходу більш виражений. Підґрунтям до формування методологічного підходу до визначення розвитку цифрової торгівлі на глобальних ринках виступає принципи, теорія, моделі та концепції.

На підставі аналізу численних прикладів електронних торгових майданчиків, платформ, безлічі компонентів ландшафту екосистеми цифрової торгівлі можна виділити широкі функціональні групи, пов'язані з цифровими товарами та послугами, уявлення про які сформовані у різних

контекстах і навіть на різних етапах розвитку торговельних відносин:

- матеріальні товари – будь-які фізичні об'єкти, замовлені через інформаційні мережі, постачання яких здійснюється через інші канали, ніж інформаційно-комунікаційні мережі;
- нецифрові послуги – послуги, замовлені через інформаційні мережі, реалізація яких здійснюється через інші канали, ніж інформаційні мережі, а також консультаційні послуги, надані через будь-які канали (включаючи цифрові);
- цифрові послуги – надання послуг через інформаційно-комунікаційні мережі автоматизовано з використанням інформаційних технологій. До цієї категорії належать широкий спектр послуг, наприклад, програми для ЕОМ, реклама в мережі Інтернет, зберігання та обробка інформації, хостинг, цифровий контент;
- цифровий контент – сукупність інформаційних матеріалів, які розповсюджуються в електронному вигляді спеціальними каналами для експлуатації на цифрових пристроях. З огляду на безліч моделей монетизації цифрового контенту,

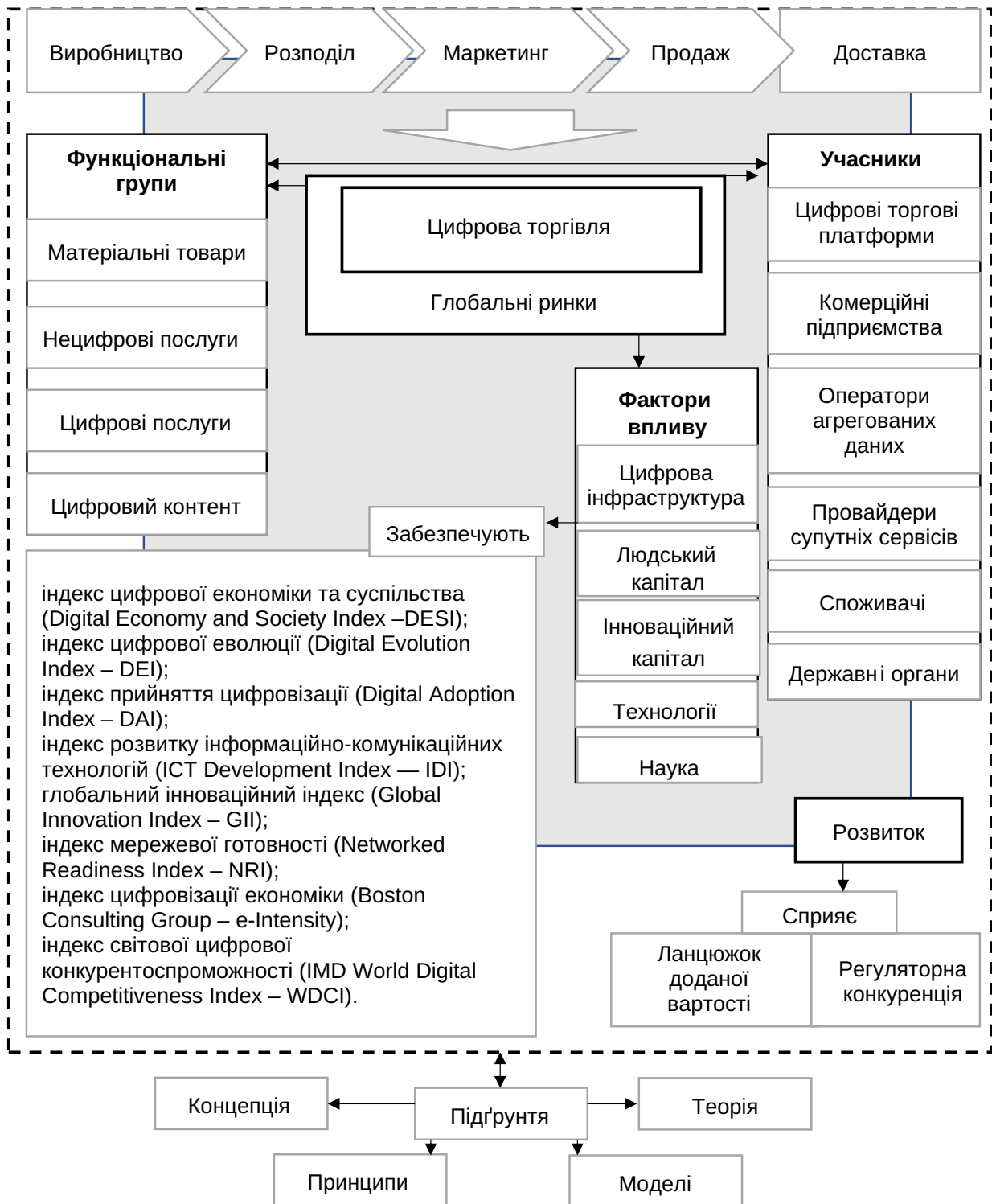

Рис. 2. Формування методологічного підходу до визначення розвитку цифрової торгівлі на глобальних ринках

Джерело: розроблено автором

з погляду регулювання цифрової торгівлі інтерес представляє лише оподатковувана частина цифрового контенту (наприклад, користувач може безкоштовно переглядати відео, провайдер якого заробляє реклами у Інтернеті).

До цифрової торгівлі залучено численних учасників, у тому числі: цифрових торгових платформ,

що використовуються для здійснення та реалізації угоди; споживачі, які надають дані про свої смаки та переваги; комерційні підприємства, що пропонують товари та послуги для продажу з використанням мереж та інформаційних технологій; оператори агрегованих даних; провайдери супутніх сервісів: логістичних, платіжних, складських тощо;

державні органи, які формують регулятивну рамку ведення цифрової торгівлі (митні, податкові, сертифікуючі та інші контрольно-наглядові органи).

Крім того, торгівля більше не суворо обмежена географічною відстанню, часом і мовою, а аспекти переговорів, оформлення замовлень і доставки здійснюються в режимі онлайн, що знижує торговельні витрати при одночасному підвищенні ефективності торгівлі.

Висновки із цього дослідження і далші перспективи в цьому напрямку. Епідемія прискорила розвиток цифрової торгівлі на глобальних ринках. Результати поточного дослідження створюють теоретичну основу для подальшого розвитку цифрової торгівлі на національному рівні та є орієнтиром для країн у розробці цільових національних конкурентних стратегій. По-перше, запланувати будівництво цифрової інфраструктури, повністю відобразити позитивну роль уряду у сфері будівництва цифрової інфраструктури; з одного боку, з точки зору прийняття, впровадити реформи політики для прискорення розгортання 4G і 5G і подальшого покращення покриття мережі; з іншого боку, з точки зору масштабування, прискорити швидкість доступу до мережі та знизити мережеві тарифи. По-друге, удосконалення системи навчання та впровадження талантів, збільшення інвестицій у освіту та покращення якості талантів, особливо видатних талантів в Інтернеті, покращує зв'язок між галузями, пов'язаними з торгівлею цифровими послугами, та системою навчання талантів, а також залучає досвід і створені команди в секторі цифрового контенту. По-третє, енергійно розвивати цифрові технології та розширювали інноваційні можливості. Щоб стимулювати технологічні інновації за допомогою інституційних інновацій, створить інноваційну систему цифрових технологій і систематично вдосконалювати інноваційний потенціал країни в галузях, пов'язаних з цифровою торгівлею.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боковець В. В., Давидюк Л. П. Електронна торгівля і її значення для розвитку бізнесу. *Економічні науки*, 2021. № 1 С. 210–213. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/07/2021-1-%D0%95%D0%9D-37.pdf>.
2. Гайдюкова О. О. Теоретичні аспекти поняття «електронна торгівля». *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*, 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2019/154.pdf.
3. Дерлюк О., Швець Т. Цифрова економіка: яка юридична підтримка їй потрібна? *Юридична Газета*, 2019. № 51–52 С. 705–706. URL: <http://surl.li/eecest>.
4. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. *Разумков центр*, 2021. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shlyahy-podolannia-vyklykiv>.

5. Назарова Г. В., Руденко В. О. Цифрова економіка: етимологія та інституційна структура. *Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики*, Секція 3. *Інновації: макро- мезо- та мікроміри*, 2021. С. 406–410. URL: <http://surl.li/eeecsjs>.

6. Пищуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. *Центр Разумкова, Видавництво «Заповіт»*, 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf.

7. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII Редакція від 19.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>.

8. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: розпорядження Кабінету міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>

9. Цифрова економіка: підручник / Олешко Т. І., Касьянова Н. В., Смерічевський С. Ф. та ін. Київ : НАУ, 2022. URL: <http://surl.li/eeespb>.

10. Шевченко І. О. Електронна комерція як інструмент забезпечення розвитку цифрової торгівлі. *VIII Міжнародна науково-практична конференція «Science, trends and development methods»*, Токіо, Японія. 2022 С. 84–88. URL: <https://eu-conf.com/ua/events/science-trends-and-development-methods>.

11. Шевченко І. О. Регуляторна конкуренція в цифровій торгівлі на глобальних ринках. *Abstracts of IX International Scientific and Practical Conference*, Belgium, Brussels. 2022 С. 64–67. URL: <https://eu-conf.com/ua/events/promising-ways-of-solving-scientific-problems>.

12. Шевченко І. О. Смарт-контракти як концепція технології блокчейн в цифровій торгівлі. *The IV International Scientific and Practical Conference «The latest implementation of technologies in education»*, Munich, Germany. 2022. С. 116–120.

13. Що таке електронна торгівля? Це щось пов'язане з покупками в Інтернеті ...? EU4Digital. 2020. URL: <https://eufordigital.eu/uk/e-card/what-exactly-is-etrade-is-it-something-about-shopping-on-the-internet>.

14. Bloomenthal A. Ecommerce Defined: Types, History, and Examples. *Investopedia*, 2022. URL: <https://www.investopedia.com/terms/e/ecommerce.asp>.

15. Cambridge Dictionary. Meaning of trade in English. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/trade>.

16. Eurostat Statistics Explained. Glossary: E-commerce. 2019. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:E-commerce>.

17. Gartner Glossary. Digitalization. URL: <http://surl.li/bydea>.

18. Gupta M. S. What is Digitization, Digitalization, and Digital Transformation? *ARC Advisory Group*, 2020. URL: <https://www.arcweb.com/blog/what-digitization-digitalization-digital-transformation>.

19. Heath D., Micallef L. What is digital economy? *Malta Technology Leadership Survey*, 2021. URL: <https://www2.deloitte.com/mt/en/pages/technology/articles/mt-what-is-digital-economy.html>.

20. Juan J., Gonzalo G-B. A literature review on firm digitalization: drivers and impacts. *Estudios sobre la Economía Española*, 2022. URL: <https://documentos.fedea.net/pubs/eee/2022/eee2022-20.pdf>.

21. Krugman P. Digital Economy Definition: 3 Digital Economy Examples. *MasterClass*, 2022. URL: <https://www.masterclass.com/articles/digital-economy>.

22. Ochs T., Riemann A. IT Strategy Follows Digitalization. *Encyclopedia of Information Science and Technology*, Fourth Edition. 2018, Vol. 10, p. 15. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/it-strategy-follows-digitalization/183799>.

23. Pahwa A. What Is Digital Economy? Importance, Types, Examples. *Feedough*, 2022. URL: <https://www.feedough.com/what-is-digital-economy-importance-types-examples>.

24. Pratt M. K. Digital economy. *TechTarget*, 2017. URL: <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/digital-economy>.

25. Reis J., Amorim M., Melão N., Cohen Y., Rodrigues M. Digitalization: A Literature Review and Research Agenda. *ResearchGate*, 2020. P. 443–456. URL: <http://surl.li/eduom>.

26. Rwanda F.-E.-S. What is Digitalization? *Friedrich-Ebert-Stiftung*, 2020. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ruanda/16158.pdf>.

27. Zande J. V. What is e-commerce? Definition, benefits, examples. *The future of customer engagement and experience*, 2020. URL: <https://www.the-future-of-commerce.com/2020/01/19/what-is-e-commerce-definition-examples>.

28. Zwass V. E-commerce. *Britannica*, 2022. URL: <https://www.britannica.com/technology/e-commerce>.

REFERENCES:

1. Bokovets, V. V., & Davydiuk, L. P. (2021). Elektronna torhivlia i yii znachennia dlia rozvytku biznesu. [E-commerce and its importance for business development]. *Ekonomichni nauky*, vol. 1, pp. 210–213. Available at: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/07/2021-1-%D0%95%D0%9D-37.pdf>.

2. Haidukova, O. O. (2019). Teoretychni aspekty poniattia «elektronna torhivlia» [Theoretical aspects of the concept of "electronic commerce"]. *Elektronne naukove fakhove vydannia «Efektyvna ekonomika»*. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2019/154.pdf.

3. Derliuk, O., & Shvets, T. (2019). Tsyfrova ekonomika: yaka yurydychna pidtrymka yii potrebna? [Digital economy: what legal support does it need?]. *Yurydychna Hazeta*, vol. 51–52, pp. 705–706. Available at: <http://surl.li/eecest>

4. Markevych, K. (2021). Tsyfrovizatsiia: perevahy ta shliakhy podolannia vyklykiv [Digitization: benefits and ways to overcome challenges]. *Razumkov tsentr*. Available at: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevahy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>.

5. Nazarova, H. V., & Rudenko, V. O. (2021). Tsyfrova ekonomika: etymolohiia ta instyutsiina struktura [Digital economy: etymology and institutional structure]. *Konkurentospromozhnist ta innovatsii: problemy nauky ta praktyky, Sektsiia 3. Innovatsii: makro- mezo- ta mikrovyvmir*, pp. 406–410. Available at: <http://surl.li/eeesj>.

6. Pyschulina, O. (2020). Tsyfrova ekonomika: trendy, ryzyky ta sotsialni determinant [Digital economy: trends, risks and social determinants]. *Tsentr Razumkova, Vydavnytstvo «Zapovit»*. Available at: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf

7. Pro elektronnu komertsiiu: Zakon Ukrainy vid 03.09.2015 № 675-VIII Redaktsiia vid 19.11.2022. [On electronic commerce: Law of Ukraine dated 09/03/2015 No. 675-VIII Edition dated 11.19.2022]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>.

8. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovyykh kompetentnosti ta zatverdzhennia planu zakhodiv z yii realizatsii: rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy vid 3 bereznia 2021 r. № 167-r. [On the approval of the Concept of the development of digital competences and the approval of the plan of measures for its implementation: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 3, 2021 No. 167-r]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>.

9. Oleshko, T. I., Kasianova, N. V., Smerichevskyi, S. F. (2022) Tsyfrova ekonomika: pidruchnyk [Digital economy: a textbook]. Kyiv: NAU. Available at: <http://surl.li/eecpb>.

10. Shevchenko, I. O. (2022). Elektronna komertsiiia yak instrument zabezpechennia rozvytku tsyfrovoy torhivli. [Electronic commerce as a tool for ensuring the development of digital trade]. *VIII Mizhnarodna naukovo- praktychna konferentsiia «Science, trends and development methods»*, Tokio, Yaponiia, pp. 84–88. Available at: <https://eu-conf.com/ua/events/science-trends-and-development-methods>.

11. Shevchenko, I. O. (2022). Rehuliatorna konkurentsiiia v tsyfrovii torhivli na hlobalnykh rynkakh. [Regulatory competition in digital commerce in global markets]. *Abstracts of IKh International Scientific and Practical Conference*, Belgium, Brussels, pp. 64–67. Available at: <https://eu-conf.com/ua/events/promising-ways-of-solving-scientific-problems>.

12. Shevchenko, I. O. (2022). Smart-kontrakty yak kontseptsiiia tekhnolohii blokchein v tsyfrovii torhivli [Smart contracts as a concept of blockchain technology in digital trade]. *The IV International Scientific and Practical Conference «The latest implementation of technologies in education»*, Munich, Germany, pp. 116–120 [in Ukrainian].

13. Shcho take elektronna torhivlia? Tse shchos poviazane z pokupkamy v Interneti ...? (2020). [What is e-commerce? Is it something to do with online shopping...?]. *EU4Digital*. Available at: <https://eufordigital.eu/uk/e-card/what-exactly-is-etrade-is-it-something-about-shopping-on-the-internet>.

14. Bloomenthal, A. (2022). Ecommerce Defined: Types, History, and Examples. *Investopedia*. Available at: <https://www.investopedia.com/terms/e/ecommerce.asp>.

15. Cambridge Dictionary. Meaning of trade in English. Available at: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/trade>.

16. Eurostat Statistics Explained. (2019). Glossary: E-commerce. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:E-commerce>.

17. Gartner Glossary. Digitalization. Available at: <http://surl.li/bydea>.
18. Gupta, M. S. (2020). What is Digitization, Digitalization, and Digital Transformation? *ARC Advisory Group*. Available at: <https://www.arcweb.com/blog/what-digitization-digitalization-digital-transformation>.
19. Heath, D., & Micallef, L. (2021). What is digital economy? *Malta Technology Leadership Survey*. Available at: <https://www2.deloitte.com/mt/en/pages/technology/articles/mt-what-is-digital-economy.html>.
20. Juan, J., & Gonzalo, G-B. (2022). A literature review on firm digitalization: drivers and impacts. *Estudios sobre la Economía Española*. Available at: <https://documentos.fedea.net/pubs/eee/2022/eee2022-20.pdf>.
21. Krugman, P. (2022). Digital Economy Definition: 3 Digital Economy Examples. *MasterClass*. Available at: <https://www.masterclass.com/articles/digital-economy>.
22. Ochs, T., Riemann, A. (2018). IT Strategy Follows Digitalization. *Encyclopedia of Information Science and Technology*, Fourth Edition. Vol. 10, P. 15. Available at: <https://www.igi-global.com/chapter/it-strategy-follows-digitalization/183799>.
23. Pahwa, A. (2022). What Is Digital Economy? – Importance, Types, Examples. *Feedough*. Available at: <https://www.feedough.com/what-is-digital-economy-importance-types-examples>.
24. Pratt, M. K. (2017). Digital economy. *TechTarget*. Available at: <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/digital-economy>.
25. Reis, J., Amorim, M., Melão, N., Cohen, Y., & Rodrigues, M. (2020). Digitalization: A Literature Review and Research Agenda. *ResearchGate*, pp. 443–456. Available at: <http://surl.li/eduom>.
26. Rwanda, F.-E.-S. (2020). What is Digitalization? *Friedrich-Ebert-Stiftung*. Available at: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ruanda/16158.pdf>.
27. Zande, J. V. (2020). What is e-commerce? Definition, benefits, examples. *The future of customer engagement and experience*. Available at: <https://www.the-future-of-commerce.com/2020/01/19/what-is-e-commerce-definition-examples>.
28. Zwass, V. (2022). E-commerce. *Britannica*. Available at: <https://www.britannica.com/technology/e-commerce>.